

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Provincia Lvsitaniae.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-66469](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-66469)

P R O V I N C I A

LVSITANIAE.

SUNT in Lusitania domicilia decem; in ijs Socij tres, & quingenti, in Domo, et Collegio Vlissiponensi, in singulis quinquageni quini, in Collegio Conimbricensi centum, et septuaginta duo, in Eborensi centum, & viginti, in Bracharensi viginti quinque, in Brigantino vnde viginti, in Portuensi nouem, in Funchalensi tredecim, in Residentia S. Finz quinque, in Residentia Angolana tres. Hisce additur Missio Almerinensis, in qua septem de nostris annum iam alterum commorantur. Est autem Almerinum paruum oppidum, leuis ab Vlissipone quattuordecim, quo Reges fere mensibus hiemalibus cali salubritatem secuti secedunt. Eo etiam nostri ab Henrico proximo Lusitaniae Rege deducti sunt; qui cum in eo loco esset mortuus, nostri Residentiam ibidem posuerunt, quod Rex Philippus voluerit, ut illic essent tamdiu comitantes Henrici corpus, dum id, in Bethleemis templum, in quo Regum Lusitanorum sepulchrū est, transferretur; quod ut maturius fieret, corpus viua calce conditum est; ut scilicet, vi calcis, consumpta carne, ossa nuda transportarentur. Itaq; simul ac maturum visum est, Rex Philippus ossibus auunculi transferendis pompam, quam maxime potuit solemnem indixit: ad quam nobilissimi quique regni proceres conuenerunt; Cum autem

F arcam

arcam aperuissent, in qua Regis corpus cum calce annum fere iam tertium iacebat; mirum dictu, ipsum plane integrum, nulla tabe corruptum inuenerunt. quod indicium illustre fuit Regis castimonie, & virginitatis, cuius etiam testimonium dat is, qui eius olim confessiones audire consueuerat. Corpus diligenter purgatum, curatumque Cardinalis ornatu, diu fuit multitudini expositum; quæ lacrimis, pioque desiderio memoriam optimi Principis prosecuta est: inde in alia repositum arca textili aureo cooperta, & Vlisiponē deuectum. Eodem die ossa Regis Sebastiani ex Africa per Turdetaniam à Tingitano, & Siluensi Episcopis delata sunt: duoque sanctissimi Reges summa omnium ordinum celebritate, regali magnificentia in Bethleemis templo sepulturæ sunt mandati.

Collegium Angrense in Insula Tertia omnino amissimus. Aliquot iam anni sunt, ex quibus nostri in eo Collegio tanquam in custodia ita inclusi tenebantur, ut singulis prope horis mors immineret. Tandem cum edictum esset, ut omnes, qui in D. Antonij verba non iurassent, insula excederent: duas in naues imposui sunt, eo consilio, ut in alias regiones asportarentur. Ex his quinque cum in Anglicana nauis, cum exsulibus triginta viris primarijs, in Angliam auerterentur, in ipso cursu in onerariâ Belgicâ inciderunt: pactiq. sunt exsules pecunia cum nauis, ut ipsis, nostrisque in eam transcendere liceret. itaque ad Sangrensem Algarbiorum portum delati primum, inde Vlisiponem feliciter appulerunt; singularique beneuolentiæ significatione à Philippo Rege sunt excepti. Alij quinque
(decem

(decem enim fuere in vniuersum) profugi mari adhuc vagari dicuntur, magnis patientiæ, virtutumque inter tot pericula datis exemplis.

Mortui sunt è nostris in hac Lusitaniæ Prouincia tredecim: Societati nomina dedere quinque, & triginta. Hæc de ipsa Prouincia generatim: nunc ad eiusdē domicilia singula veniamus.

DOMVS PROFESSA

Vlissiponenſis.

Quam utiliter nostri Vlissipone versentur, vel id ostendit; quod vno Aprili mense, eorum qui nostro in templo communicarunt, summa duodecim millium inita est: in anniuersario quoque iubileo, quod huic est Vlissiponensi diœcesi concessum, Sacerdos vnus confessiones generales quadraginta excepit. Sed enim aliorum quoque temporum fructus constitit. Honestus quidam vir filium habebat moribus perditissimis; quem pro paterno imperio, & auctoritate cum regere iam non posset, ad vnum de nostris pertraxit, à quo sanaretur. is ferox adolescentis ingenium tanta dexteritate tractauit, vt paucis diebus eū induxerit, vt in templo ante augustissimū sacramentū veniam à patre peteret, moresque se emendaturum polliceretur. Alio tempore noster Sacerdos euocatus est, vt ciuem primarium morientem in extremo illo certamine confirmaret; qui tam pie suo munere functus est, vt ieger, cui ceteroqui nulla ante cum nostris consuetudo intercesserat, nusquam eum à suo latere

F 2 discedere

discedere pateretur: intimeque angeretur, quod tanto bono vsus ante non esset; quæ etiam res non minimam apud adstantes nobiles Societati existimationem conciliauit. In leproforum valetudinarium, carceremque publicum itum frequenter est; in hoc triginta homines vel impetrata ab inimicis venia, vel debito à creditoribus remisso, nostrorū opera sunt liberati: quod etiā auxiliij genus iurisconsulto, cum is fictis criminibus in vincula coniectus esset, nostri præstiterunt. Multæ & graues discordiæ rextinctæ sunt; vna præcipue, quæ inter duas familias nobilissimas, & affinitatibus inter se coniunctas accensa, filios in parentes, fratresque in ipsos fratres impio, crudelique odio armauerat. Conciones tum in vrbe, tum in pagis habitæ cum insigni populorum vtilitate; in eorum vno sanctissimi Sacramenti sodalitas ita dilapsa erat; vt si quo sacra Eucharistia esset efferēda, nullus reperiretur, qui cum facibus appareret: quam hominum segnitiam cum aliquando nosster concionator publice insectatus esset, non modo sodalitatem in pristinum pietatis ardorem restituit, sed virum primarium, qui iurauerat, nunquam se illius gubernationem suscepturum, impulit, vt veniam eius rei à Parocho postularet. Oppidani duo cum per multos annos graues, & implacabiles inimicitias gessisset, ita nostri Patris concione commoti sunt, vt illico dextra fideque data, in ipso templo odia finierint. Nobilis adolescens cum virgini cuidam nobili fidem suam de matrimonio dedisset, eiusque postea consilij, vt fit, ipsum peniteret; magnas discordiæ flammam accēderat: is audita concione, & promissi fidem exsoluit, & insu-
per

per superioris vitæ criminibus, generali cōfessione ab-
solutus est. Alius quidā de nostris cū in oppidū, quod
Novas turres appellant, profectus esset; initio illius
adventus incolis non admodum accidit gratus; vtpote
quibus antea Societas nota non fuisset. vbi autem is
munera Societatis obire coepit, omnium ordinum ani-
mos ita sibi deuinxit; vt modis omnibus apud se homi-
nem retinere conarentur, & discedentem principes
oppidi ad quintum milliare officij caussa prosequeren-
tur. In eo autem oppido cum alia multa ad Dei gloriā
insignia sunt acta, tum clausa Domus quædam est, in
quā omnia scelera, et flagitia exercebantur. hanc Vlis-
siponensis Archiepiscopi Visitatores cum tollere ali-
quoties conati essent, eis obtemperatum non est: tandē
noster Sacerdos, Deo iuuante, cū in concione, et apud
Senatum in illam corruptelarum officinam esset inue-
ctus; dominum induxit, vt genibus aduolutus culpam
deprecaretur, ac iuraret domum ex templo se clau-
surum, neque vt in posterum huiusmodi sceleribus pa-
teret, permissurum. Templum nostrum, quod adhuc
rude fuit, ad Societatis ministeria exsequenda, opere
subito, & inchoato exstructum; perfici, & ornari hoc
anno cœptum est. in eam rem viri quidam è prima no-
bilitate aureorum quinque millia contulerunt: Rex
Catholicus etiam Architectum suum attribuit: atque
vt res ire cœpit, breui absolutum iri speramus.

COLLEGIUM VLISSIPONENSE.

Eadem in spe Collegij Vlisiponēsis ædificatio est,
quæ ante aliquot annos cœpta, vrgetur strenue. Si

tus designati partem, quæ nonnullorum criminationibus fuerat impedita, Septembri mense, æquissimis omnibus obtinuimus. Cum enim Rex Philippus Senatui nunciari iussisset, placere sibi, ut quam agri suburbani partem Rex Henricus Collegio adsignasset, ea cum pace quam primum attribueretur: Senatus respondit se in Regis futurum potestate. itaque is locus muro undique iam pæne cinctus est. Cum hac fabrica temporaria, plurimum etiam spiritualis creuit. Dæmon truculenta specie cuidam frequenter apparens, eum prope induxerat, ut sibi manus afferret: is cum rem totam confessario aperuisset, criminibus ab eo purgatus, Christianique corpore munitus, illa molestia liberatur. Alius cum nefario scelere se obstrinxisset, tantis illico cœpit doloribus excruciarī, ut mors instare omnibus videretur. quare miser præsentī necessitate coactus, confessarium aduocari iubet; factaque confessione, paucis horis sanatur. Quidam cum filij interfectores iam comprehensos legibus, ac iudicio acerbissime persequeretur; audita nostrorū concione, omnem actionē omisit, veniaque percussoribus data in patriam reuertit.

C O L L E G I U M C O N I M B R I C E N S E.

Collegium Conimbricense grauibus, & periculosis morbis conflictatum est, quibus quattuor extincti sunt. in his fuit vnus Antonius Gilius, vir sui ipsius ac sensuum suorum continentia admirabilis: qui cum annos quattuor (tot enim in Societate vixit) æditui munere functus esset, ac frequenter pro sui officij rationibus

tionibus loqui cum mulieribus cogere; affirmavit, se quidem aliquot mulierum voces agnoscere solitum, nullam tamen ex ijs de facie cognitam habuisse. Neque tamen in Scholasticis, proximisque reliquis iuuantibus opera est intermissa. Sunt autem discipuli mille, & sexcenti, ea pietate, ac virtute, ut gratia Deo sint agenda, quod tanta iuventus tanta cum animi alacritate ad Christianam perfectionem contendat. Per Quadragesimam, cum certum temporis spatium omnes in precibus posuissent, flagellis acriter se ipsos cecidere. alij non solum Domi suae, sed etiam per urbem noctu magno cum animi ardore idem praestitere. Cilicia corpori edomando ita multi efflagitarunt, ut triginta, & eo amplius carnis coercendae instrumenta inter ipsos dividere nostri cogere. Feria autem in cena Domini communicantium numerus mille sexcentorum fuit. Cum in quodam monasterio mulier a Dæmone ageretur, euocatus est noster Sacerdos, ut Ecclesiae exorcismis Dæmonem abigeret. cum autem ille iussisset signum Crucis a muliere exprimi, eaque repugnaret; quatuor homines robustissimi mulieris dextram vi at tollere conati sunt: sed eorum conatus omnis aduersus Dæmonem insidentem ad nihilum recidit, ad extremum cum exorcismo, sacrisque preceationibus Dæmon urgeretur, magno cum sonitu excessit: mulier autem liberatam se videns cum eodem Sacerdote generalem vitae confessionem instituit. Idem fructus constitit in vicinis oppidis, cum ad illa, Societatis instituto, de nostris aliquot missi essent, in vno enim cum atroces inimicitiae inter ciuem primarium, et rusticum hominem exarsissent,

Sacerdos è nostris rusticum adiit, facileque homini minime ambitioso persuasit, vt animum induceret, veniam vt à ciue postularet. Igitur feria quinta hebdomadæ sanctæ, concione absoluta, rusticus cum ipso concionatore (sic enim inter illos conuenerat) ad ciuem, qui tum forte in templo aderat, genua procumbens obsecrat sibi vt parcat, cum autem ille ardens ira, supplicè abijceret, probris insuper, minisque absterreret; tertius Parochus ad pedes accidit, iramque pariter cum ceteris deprecatur: populus quoque omnis rem in preces inclinatam subsecutus, orare ciuem instituit, vt homini veniam daret. hoc populi consensu victus tandem est animus, rusticumque complexus, cum eo se in gratiam redire dixit. Alter filij necem post annū nostris deprecantibus dedit. In oppido quodam pietas ita frigebat, vt rosaria palam gestare flagitium duceretur: digitis, si qui paullo essent religiosiores utebantur, cum autem noster concionator peruersam eam consuetudinem aliquoties accusasset; ad extremum in concione pronunciat, grana se benedicta diuisurum ijs, qui rosaria exhibuissent. ea denunciatione plurimi rosaria deprompserunt, eorumque vsus popularis factus: accidit etiam sæpe, vt concionatori pro secundis mensis viri elegantiores rosaria apponeret, vt eo artificio granum aliquod benedictum elicerent. Sacerdos quidam in alio pago annos quattuor domi latitabat cardiacum morbum perpetuo excusans; quo tempore neque rem vnquam diuinam fecerat, neque preces horarias recitauerat, epulis dumtaxat corporisque voluptatibus indulgebat; hunc officij causa cum adisset vnus è nostris,

nostris, paullatim sermonibus familiaribus induxit, ut crimina confiteretur, preces recitaret, atque in Missæ ceremonijs, quarum penitus erat oblitus, priuatim exerceretur. Alio in oppido cum quidam è Societate Sacerdos edixisset concionem se diebus singulis habiturum, atque oppidanos ad eam inuitasset; vir quidam primarius questus est abduci homines ab agrorum cultura, & per otium, ac lasciuiam à concionatore corrumpi. cuius quidē maledicti pœnas mox repetijt Deus, altero enim die in morbum, ac phrenesim incidit; qua in phrenesi cum agros, pecuniam, Domos loqueretur nullum de rebus diuinis sermonem admitteret, quarto die miserabiliter exspirauit.

COLLEGIUM EBORENSE, ET
Portuense.

EBoræ P. Prouincialis, dum illud Collegium de more inuiseret, B. V. Mariæ nomine sodalitium inter Scholasticos instituit; id ingenti omnium Academicorum approbatione, & consensu susceptū est. Ab iisdē Henrico Regi eius Academiæ, Collegijque Fundatori pridie Kal. Februar. publice parentatum. Conciones in eade maxima ad eos qui hæresis conuicti sunt, rogatu Inquisitorum habitæ. Beriam, quam veteribus Pacem Iuliam fuisse dicunt, profectus de nostris vnus centum amplius inimicitias discussit. Quidam vicino in oppido vir seditiosus, multorumque odijs implicitus, magno nostri Patris labore ad mores commodiores traductus est. hic feria hebdomadæ sanctæ quinta, postquam
dicendi

dicendi finem noster concionator fecit, in suggestum adscendit; veniamque cum lacrimis ab vniuerso populo deprecatus, veteres se omnes inimicitias deponere professus est.

In Collegio Portuensi, vti supra demonstrauimus, admodum pauci sunt de Societate: spes est magna tamen fore, vt eorū numerus augeatur, & scholæ etiam instituantur, id quod ciuitas summopere cupit. Quidā cum frequenter à Dæmone truculenta specie terreretur, facta nostris confessione liberatus est. Pia quædā femina, ex ijs quæ nostris confitetur, cum officij christiani causa domum leproforum adiret, mulierem offendit vi morbi fœdissime ulceratam, à qua cum animus naturali quodam horrore refugeret, ipsa vim sibi faciens, eo studiosius putria ulcera, & verminosa tractare cœpit, donec nauseantis naturæ molestiam penitus superauit. Neque vero ijs qui extremo supplicio afficiuntur, opera nostrorum defuit: quorum cū vnus capitis damnatus innocens ad supplicium duceretur, per nostros, qui iudicem de hominis innocentia docuerunt, seruatus est. isque ingenti hominum multitudine prosequente, ad nostrum templum, vt Deo gratias ageret, venit, sacramque Eucharistiam suscepit.

COLLEGIUM BRACARENSE, ET
Funcalense.

Bracarensem Archiepiscopum, qui veteri ætati
Biam confecto, vitamque tranquillio-
rem cogitanti
succesit, nostræ Societatis habemus amanti-
ssimum. is

vbi

ubi primum urbem est ingressus ad nostrum Collegiū venit, exceptusque est oratione latina: singulos præceptores audiuit, omniaque vehementer probavit, discipulorum multitudinem (ij circiter mille sunt) etiam admiratus est. Pacificationes aliquot factæ sunt, in his vna inter duos potentes viros; quorum alter cum in conuentu colaphum accepisset, alterius morte iniuriam delere omnino decreuerat.

Neque minoris momenti pax illa fuit, quæ Funchali inter Episcopum, & Senatores de præcedendi ratione est constituta. Cuius felici euentu lætatus Episcopus, P. Rectorem exorauit, vt in vicinum oppidum ad grauem, & antiquam de principatu controuersiam componendam proficisceretur: quæ similiter, Deo bene iuuante, exitum habuit felicissimum. In eadem ciuitate cum morbus quidam occultus grassari cœpisset, quo plurimi subito extinguebantur, ciuesque omnia diuina, humanaque remedia adhibuissent; tandē celeberrimam supplicationem ad ædem D. Iacobi indixerunt. quo in loco cum è nostris quidam concionem habuisset, tantus animorum motus factus est, vt suspirijs, ac gemitibus veniam poscentium, diu concio interromperetur: inde, veluti placato numine, omnia fuere lætiora. Fame autem dominante, cū alijs plurimis nostri subuenerunt, tum centum, & viginti pauperibus victus quotidiani partem dedere.

RESIDENTIA ANGOLANA.

Angola Regnum est in extima ora Aethiopiæ, quæ Guinea dicitur, in cuius insula Loanda nostrorum

strorum Residentia est. de qua etsi noui nihil est audirum, quod quidem à Superioribus litteris diuersum sit: quia tamen postea circumstantiæ quædam sunt cognitæ, sine quibus proximi anni narratio imperfecta, & obscura videri posset; eas visum est huius anni litteris adscribere, totamque narrationem retexere. Cambambes (vt hinc initium sumam) regio est in interiore Angola, in qua montes argento fertilissimi dicuntur esse. Ad hos montes cum Lusitanorum Præfectus expeditionem pararet, secum vnum è nostris rerum spiritualium causa deduxit. Interea Ambundi, qui regionem quæ interest habitant, cognito Lusitanorum consilio, incredibili multitudine Lusitanis iter obstruere conati sunt: Sed quibusdam prælijs victi, fusique, consilio destititæ; itaq. nullo hoste prohibente ad Coansam flumen Lusitani peruenerunt. Est autem hic fluuius omnium maximus, qui ignotis ortus è fontibus, per Congi, Angolæque regna decurrit; quæ in mare influit, sex, et triginta millium passuum latitudine; crebris in vtraq. ripa accolitur, aspiciturque oppidis: tantoque impetu in mare effunditur, vt discussis fluctibus, diu suum in mari alueum teneat, atque inter marinas aquas ad octoginta millia passuum dulces hauriantur. Præfectus, impositis in nauem impedimentis, cum exercitum expeditum secundum alteram fluminis ripam duceret; eiusmodi tempestates sunt consecutæ, vt iter necessario intermitteretur; & grauis autem exercitum valetudine tentare cœpit. quare consistere, & ad fluminis ripam castra ponere sunt coacti. Pater licet communi malo afflictus, proprijsque doloribus

ribus

ribus fractus, nihil tamen ad milites iuuandos sibi reliqui fecit: nam Aethiopum manibus, quando incedere non poterat, vectus, militum tentoria obiuit, ac morientium confessiones audiuit, eosque in extremo vita certamine confirmauit. eo etiam tempore, cum magna dissensio inter milites extitisset, sic, ut manum conferere, atque armis dimicare sequenti die constituerent factus ea de re noctu certior Pater, inter manus Aethiopum delatus, ad factionum principes venit, eosque Deo bene iuuante, in mutuam gratiam, & amicitiam restituit. Lusitani ad eum locum dies quindecim, imbrium continuatione, morati, Nouembri mense ineunte, ad montes contenderunt, & à millibus passuum quindecim loco idoneo, qui aditum habet nauibus opportunum, castra munierunt. Huc ad Lusitanos oppugnandos, omnes Angolæ populi, multitudine innumerabili conuenerunt: simul morbi exorti multo grauius in castris seuire cœperunt; diebusque minus triginta, Lusitani centum, mancipia quadraginta absumpta sunt. Lusitani quamquam morbus numerum ipsorum valde diminuerat, & qui supererant, membra egre mouebant; animi tamen virtute corporis infirmitatem sustentantes, hostibus egregie restiterunt, & eruptionibus aliquot factis plurimos interfecerunt. Cum autem esset in dies grauior, atque asperior oppugnatio; et maxime quod magna parte militum uel morbis, uel quotidianis præliis confecta, res ad paucitatem defensorum peruenerat (ex trecentis enim militibus, quot ex Loanda profecti sunt, vix ad centum, qui arma ferre possent, redacti erant) tamen obsidionem sustinebant.

spe

spe auxiliij, quod Congi Rex mittebat. ea militum erant millia septuaginta, quibus non modo obsidione se eximere, sed etiam hostes debellari posse confidebant. Cū autem ea spes duci longius uideretur; tandem cognoscunt Congentium auxilia ab hostibus intercepta, & concisa esse. Lusitani destituti ab unica spe auxiliij, publicis rebus desperatis, salutem quisque suam spectare cœpit: multique à castris dilapsi, in Loandam insulā confugerūt. ab his fit certior unus è nostris, quæ in Angola gererentur, quantoque in periculo Lusitani uersarentur. Itaque cogitans in ea re non solum Lusitanorum Imperium, sed etiam Christianā religionē periclitari; Lusitanos, ceterosque qui in insula erant hortatus est, ut secum ad opem suis ciuibus ferendam uenirent. Horum aduentu obsessis tantus animus accessit, ut statim eruptione facta, hostes in fugam uerterent, eorumque magnum numerum interficerent. Dies erat ille natalis idem S. Ioannis Baptistæ, quem custodem, equitumque præsidem Lusitani præcipua religione colunt: quare illius precibus, meritisque uictoria adscripta est, et de Diui nomine locus appellatus. Obsidionis tempore Pater cuius supra mentionem feci, nihil in corporum, animorumque salute procuranda omisit. nam, & sacram ædem è ligno ad rem diuinā celebrandam exstruxit, & ex eadem materia domum, in quam ægroti reciperētur: militesque induxit, ut in orbem suam quisque hebdomadam illis ministrarent, magna barbarorum non solum approbatione sed etiā admiratione, qui tedium fugientes tarda ægotantium fata immani crudelitate præcipitare solent. Idem etiā

sub

sub praelij tempus milites ad praestandam virtutem, quam in alijs praelijs praestitissent, tuendamque religionem tempestivis colloquijs hortabatur; Missae sacrificium quotidie pro eisdem offerebat, mortuosque cum funebri psalmodia sepulturae mandabat: edixit etiam ut Christiani omnes, qui aderant, quinquies diebus singulis templum adirent, Deumque pro victoria suppliciter precarentur. Porro ea Lusitanorum militum pietas, & religio fuit, ut nunquam in aciem descenderet, quin à Patre criminibus expiati; de eiusdem manibus sacram Eucharistiam susciperent. quid igitur mirum Lusitanos ijs praesidijs de hostibus insperatam victoriam reportasse? Patri aliquando prandenti vir quidam superuenit, qui eum magnopere urgebat, ut suam confessionem exciperet, quod diceret sibi mortem instare. surrexit Pater, & cum eo in vicinum eremitorium secessit. quo in loco cum ille confessionem fecisset, ac testamentum coram legitimis testibus nuncupasset, statim mortuus concidit. Alio tempore cum ex hostibus quinque capitis ob plurima flagitia damnata in vinculis adseruarentur, castraque Lusitanorum haud procul ripa fluminis locata essent; frustrati custodes flumen tranarunt, & ad suos peruenerunt. in vnum ex his lacertus fluuiatilis ex Crocodilorum genere insiliens, in omnium conspectu deuorauit, barbaris plurimum stupentibus, Deique providentiam praedicantibus, quod ille praeter ceteros maximis flagitijs esset inquinatus. Hac victoria dimidia pars Angolae in Lusitanorum potestatem venit; multique Reguli, ac Dynastae ad Christi fidem suscipiendam

sciendam sunt excitati. Ex eorū numero Songa fuit
 Banzanus Regulus, Regis socer, ad quem instituendū
 cum proficisceretur alter Sacerdos, secum ipsius Regu-
 li fratrem, filiumq. natu maiorem duxit, quos ille an-
 tea ad nos miserat, vt baptizarentur. quā iter facie-
 bant, passim idolorum simulachra euertebant, Cru-
 cesque erigebant, populosque ad Christianam religio-
 nem hortabantur: baptizauitque Pater in eo itinere
 quinque circiter, & sexaginta. In quodam pago, quos
 incolæ Libatas vocāt, oblatas Patri est veneficus qui-
 dam, muliebri cultu capillo promisso, fimbriisque cin-
 cinnorum in velleris speciem intortis: quem barbari
 pluuiæ, sanitatisque Deum arbitrabantur; ex eo cum
 quæreret Pater, quamobrem ipse cum vir esset, mu-
 liebri veste vteretur; respondit, dæmonem, qui decla-
 rare solet, quo quisque fato nascatur, matri prædixis-
 se, fore breui vt ipse moreretur, nī sexum mutaret: ic-
 circo se muliebri vti vestitu: tum Pater comam eius
 totondit, ceteraque superstitionis insignia, & instrumē-
 ta in ignem comiecit; cumque imber subito coortus es-
 set, ceteris sub tectum dilabentibus, veneficum Pater
 vinctum sub dio magno omnium risu constitui iussit,
 vt quoniam is pluuiæ se Deum iactaret, suo se numine
 ab imbre defenderet. Ex eo loco ad alium pagum con-
 tenderunt, cuius dominus iam pridem Christo nomen
 dederat; sibi præter Crucem templum etiam construi
 ceptum est, tanto Christianorum studio, vt Pater
 priusquam discederet rem diuinam in eo faceret.
 Eius pagi dominus signis idolorum diffringendis miri-
 fice delectatur: atque in hac re duo sane miranda con-
 sigisse

tigiſſe narrauit, alterum, quod cum ſuos campos ſic-
 citas antea vrere ſoleret, poſtquam Chriſtiana ſacra
 ipſe ſuſcepit, atq. idola ſubuertit, nunquam tempeſti-
 uos imbres deſiderauit. Quam admirationē illud etiā
 auget, quod effuſus imber cum Reguli campos irriga-
 uit, vicinorum agros, qui idola demoliti non ſunt, non
 attigit: alterū, quod cum Hippopotamus ad illum pa-
 gū excurriſſet, à Chriſtianiſ facillimo negotio perem-
 ptus eſt, cum antea non niſi magna cum hominum cæ-
 de huiuſmodi bellux confici ſolerent. Sunt autem Hip-
 popotami fluuiatiles equi, elephantorum magnitudi-
 ne, aliqui etiam ſuperiores, terra pariter, ac flumine
 infeſti; lintres enim detibus, calcibuſq. ſubuertūt, & in
 terram exſilientes omnia cædibus complent. Igitur cū
 Pater ad Banzani Reguli pagum perueniſſet, ipſum
 Regulum habuit obuium læta voce canentem Pater
 Noſter; cumque dies aliquot apud eum ſubiſtiſſet,
 plurimaque idolorum ſimulachra incendiſſet, cum Re-
 gulo in caſtra rediit, vt ibi maiore cum apparatu ba-
 ptiſmus perageretur. Exceptuſq. Regulus eſt à Præ-
 ſecto ingenti omnium gratulatione, feſtiua tormento-
 rum diſploſione, tubarumque cantu. Poſtero die ſon-
 ga à noſtro Sacerdote baptizatur, eique de Præſecti
 nomine, qui de baptiſmo ſuſcepit, Pauli nomen eſt in-
 ditum. additus etiam regij arcuſ honoſ, quo gentiſ
 ritu Dux Aethiopum crearetur, permiſſumque ei, vt
 coram Prætoribuſ ſella tapetibuſ ornata vteretur:
 qui honoſ apud Aethiopes maximuſ, ei haſtenuſ vni
 à Luſitaniæ Regibuſ delatuſ eſt, qui primuſ è Congen-
 ſi nobilitate ad Chriſti fidem venit. Verſatuſ eſt in ca-
 ſtris

stris alter Sacerdos menses quattuordecim. inde in Insulam Loandam reuersus diem solemnem baptismo indixit; baptizatiq. sunt ducenti decem, & septem. Qua in re admirabile exstitit Catechumenorum studium, qui cum tantum nauium non haberent, quæ vniuersis traiciendis satis essent; impositis in naues mulieribus puerisque, ipsi viri nando latissima maris spatia transmisere, non sine magno vitæ discrimine ob Tubarones (piscium genus id est) qui maria illa infesta reddunt, alter autem Sacerdos adhuc in castris versatur, atque tum Lusitanorum, tum Aethiopum salutem diligenter procurat. Idem cum in oppida, quæ ad Coansæ ripam constructa sunt, excurreret, in ipso fluminis ostio populos reperit in concavis arborum inter cancris habitantes, sic, vt apud ipsos valde familiariter cancris nundinentur, ac per ora, cibosque sine vlllo horrore errent; in ea excursionem Pater Christianos fecit, præter pueros, quadringentos; multisque in locis idolorum templis destructis Christi crucis trophæa constituit. Ipse quoque loci Dynasta, in quo castra Lusitani habent, christianis præceptionibus informatur: atque Cambambes Regulus, in qua regione montes illi argento fertiles visuntur, missis legatis, vltro Lusitanos in suam regionem inuitat. Quid plura? messis quidem multa, operarij pauci, qui si venerint, non dubitamus, quin Angola tota breui sit in Christi fidem ventura.

P R O.